

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Janusz Andrzej Mółka

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

– bakalaureat z filozofii, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, Kraków, 1987 r.;

– magister teologii, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie Sekcja św. Andrzeja Boboli „Bobalanum”, Warszawa, 1992 r.;

– magister pedagogiki w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej, Instytut Pedagogiki, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 1995 r.;

– licencjat z teologii pastoralnej, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie Sekcja św. Andrzeja Boboli „Bobalanum”, Warszawa, 1996 r.;

– doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, Instytut Pedagogiki, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 2002 r. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Koncepcja wychowawcza w działalności społeczno-opiekuńczej księdza Mieczysława Kuznowicza*. Promotor: dr hab. Bogusław Żurkowski; recenzenci: prof. dr hab. Tadeusz Aleksander; prof. dr hab. Andrzej Meissner.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

Od 1996 roku do dziś jestem zatrudniony w Instytucie Nauk o Wychowaniu, Wydział Pedagogiczny, Akademia Ignatianum w Krakowie. Obecnie pracuję jako adiunkt w Katedrze Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania.

W latach 1992 - 1997 pracowałem jako nauczyciel religii w Szkole Podstawowej nr 19 im. Księża Józefa Poniatowskiego w Krakowie.

Od 2010 roku jestem Prezesem Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej oraz Związku Męskiej Młodzieży Przemysłowej i Rzemieślniczej w Krakowie.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Rozprawa habilitacyjna, opublikowana jako autorska monografia naukowa, nosi tytuł: „Drogi życiowego sukcesu. Perspektywa pedagogiczna”, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2020. ISBN 978-83-7614-472-6 (recenzenci: prof. zw. dr hab. Tadeusz Aleksander, prof. zw. dr hab. Kazimierz Zbigniew Kwieciński).

4.2. Omówienie celu naukowego wymienionej wyżej publikacji i osiągniętych wyników oraz ich ewentualnego wykorzystania

Podstawę prezentacji mojego dorobku habilitacyjnego stanowi monografia zatytułowana „Drogi życiowego sukcesu. Perspektywa pedagogiczna”. Wpisuje się ona w badania nad integralnym wychowaniem oraz w aktualne zagadnienia pedagogiki, w szczególności społeczne i edukacyjne. W przeprowadzonej kwerendzie z zakresu współczesnej pedagogiki społecznej prezentowana monografia odróżnia się tym, że o ile większość publikacji z tego zakresu podejmuje problematykę społecznych uwarunkowań różnych niepowodzeń wychowawczych w tym i patologii społecznej, to omawiana rozprawa opisuje pozytywne stymulatory rozwojowe, jakim jest osiąganie życiowego sukcesu. W tej odmienności można doszukać się jej oryginalności i wartości dodanej dla pedagogicznej refleksji nad fenomenem wychowania.

Monografię charakteryzuje interdyscyplinarne studium w kontekście subdyscyplin wiedzy pedagogicznej: pedagogiki społecznej, pedagogiki pracy, pedagogiki religii, andragogiki. Podjęta problematyka sukcesu utwierdziła mnie w przekonaniu, że sukces jest terminem wieloznacznym. Zajmują się nim między innymi przedstawiciele nauk humanistycznych, społecznych czy ekonomicznych. Pośród nauk społeczno-humanistycznych sukcesem zajmują się na przykład socjologowie, psychologowie, a także pedagodzy. Zazwyczaj w naukach o wychowaniu sukces badany jest z perspektywy sytuacji granicznych – sukces ucznia zdolnego, czy też osoby uwikłanej w różnego rodzaju niepowodzenia, albo sukces w resocjalizacji. W swoich badaniach zwróciłem uwagę na to, że w praktyce pedagogicznej mniej uwagi poświęca się kwestiom rozumienia sukcesu odnoszonego w codziennym życiu. Zauważona luka skłoniła mnie do podjęcia refleksji naukowej nad rozumieniem sukcesu w codziennym życiu. Podejmując badania nad zagadnieniem poczucia odnoszonego w codziennym życiu sukcesu miałem na celu

opisanie z perspektywy pedagogicznej jego znaczenie dla integralnego rozwoju osoby. Interesowało mnie szczególnie poznanie drogi do jego osiągnięcia i jej edukacyjnych funkcji. Przyjąłem, że mając taką wiedzę będę w stanie sformułować postulaty wspierające człowieka i wyzwajające w nim motywy niezbędne do nabywania kompetencji radzenia sobie w życiu.

W kontekście powyższego sposoby myślenia sformułowałem problem główny rozprawy, w którym idzie o znalezienie odpowiedzi na pytanie: Co to znaczy być człowiekiem sukcesu? oraz problemy szczegółowe: W jakich zakresach życia można mówić o odnoszonym życiowym sukcesie? Jakie życiowe osiągnięcia można nazwać życiowym sukcesem? Co decyduje o odnoszeniu życiowego sukcesu? Założyłem, że odpowiedzi na te pytania dostarczą wiedzy poszerzającej rozumienie sukcesu oraz jego znaczenia w codziennym życiu człowieka. Uznałem, że zdobyta w tym zakresie wiedza dostarczy kolejnych impulsów dla refleksji nad praktyką wychowania. Wydaje mi się, że tak nakreślony zakres badań wpisuje się w tytuł monografii: „Drogi życiowego sukcesu. Perspektywa pedagogiczna”.

Zaplanowane i przeprowadzone przeze mnie badania nad sukcesem w sposób znaczący różnią się od dotychczas prezentowanych. Mają one charakter badań autobiograficznych. Chodziło w nich o wydobycie i opisanie kryteriów, które poszczególne osoby odnoszą do rozumienia sukcesu. W tym przekonaniu do badań wybrałem cztery autobiografie, których autorami są osoby o różnych profesjach: Agnieszka Dul, Paweł Zagumny, Wiesław Nowak i Jerzy Zelnik. Charakterystyczne jest przy tym to, że ich autorzy nawet nie używają określenia „sukces”. Dokumenty te uznałem za źródła zastane, które dostarczą informacji o sposobie myślenia i rozumienia życiowego sukcesu.

Do podjęcia badań dokumentów autobiograficznych przekonało mnie to, że zawierają one opis życia autora, jego czyny, dokonania, czy też zdarzenia, których był świadkiem i nabyte w tym czasie doświadczenia oraz ich interpretację. Ta zaleta ułatwia podmiotowe patrzenie na jej autora. Nie bez znaczenia jest i to, że autobiografia ma charakter retrospektywny. Jest powrotem do wydarzeń minionych i na tej drodze opowiada o zachodzących zmianach czy to we własnym życiu, czy też życiu społecznym. Należy przy tym pamiętać, że wiedza narracyjna nie poddaje się procedurom sprawdzania. Zawiera jeden z wielu możliwych sposobów opowiadania o posiadanej wizji. Możliwość wielowymiarowości takiej wizji sprawia, że każda z nich przedstawia nieco inną perspektywę postrzegania relacji o istniejącej rzeczywistości. Może w nich dominować zarówno obiektywizm przedstawianych sytuacji, jak też duża doza dowolności czy wręcz fikcyjność. Wszystko to powoduje, że autobiografie są uważane za wytwory człowieka, który subiektywnie opowiada o swej działalności, a także subiektywnie interpretuje rozumienie świata. To, że taka narracja przybiera postać subiektywności, wynika z faktu, że jej

zaistnienie wyrasta z określonej świadomości, sposobów myślenia i oceniania. Natomiast poziom czerpanego z niej obiektywizmu poznania wyznacza umiejętność rozumienia subiektywnych percepcji obiektów, zdarzeń i sytuacji.

Świadomość czerpanych z autobiografii uwarunkowań poznawczych umożliwia poznanie nie tylko prawdy, ale też doświadczeń, których poza autorami badanego materiału nikt inny nie zna i nie jest w stanie opisać. Co więcej, ich analiza dostarcza możliwości zindywidualizowania opowiadania po to, by dostrzec różnorodne potrzeby człowieka, a także jego przewidywania i oczekiwania. Można przyjąć, że autobiografia umożliwia poznanie sposobu rozumienia (rozumowania) autora opowiedzianego wydarzenia.

Badanie przekazanej w autobiografii narracji odsłania znaczące, chociaż uwewnętrznione zdolności jej autora do kierowania się w życiu normami i wartościami moralnymi, które przybierają postać niepowtarzalnego, subiektywnego, ale też unikalnego oglądu świata dostępnego za pośrednictwem zasobu słownictwa i wprowadzanych symboli. Zwracanie uwagi właśnie na takie walory autobiografii uczy też opisywania drogi, która odsłania możliwość indywidualnego rozumienia rzeczywistości nie przez jej odwzorowywanie, ale tworzenie.

Za wartością dodaną w tego rodzaju badaniach uważam to, że jeśli nawet w sposób niepełny, czy niedokładny zostaje przekazana informacja o faktach i zdarzeniach, to jednak inspirowanie on wychowawczo. Przede wszystkim uwrażliwia na niezbędność wysiłków zrozumienia sposobu myślenia innej osoby. Uczy też wrażliwości na potrzebę włożenia wysiłku w zrozumienie sposobów funkcjonowania poszczególnych osób. Z tym zaś wiąże się nabywanie zdolności tłumaczenia i usprawiedliwiania konkretnych zachowań. Dlatego funkcje wychowawcze autobiografii należy łączyć z procesami socjalizacji umożliwiającej przyjmowanie za własne wartości, wzorów i cenionych norm. Bliskie tym formom wychowawczego oddziaływania autobiografii jest też przekazywanie wzorów moralnych, czy też opisywanie cech i czynów godnych naśladowania. Dlatego też ich analiza pomaga objaśniać role pełnione przez instancje socjalizujące, a więc rodzinę, szkołę, instytucje kościelne. Dla refleksji pedagogicznej ważne jest i to, że autobiografie odsłaniają wnętrze człowieka.

Przyjęty tok badań umożliwił mi podjęcie dydaktyczno-wychowawczej refleksji nad możliwościami wspomaganie wychowanka w jego dążeniach do sukcesu, którego nie należy ograniczać do wymiaru dydaktycznego. Dostrzegłem też możliwość pojawienia się barier i przeszkód w osiągnięciu sukcesu wychowawczego. Mam tu na myśli rozwój osoby – człowieczeństwa oraz dojrzewanie do tego, by stawać się bardziej odpowiedzialnym za dobro własne i społeczne. Założyłem, że przedkładane w rozprawie badania sprzyjać będą formułowaniu postulatów dotyczących aktywności obu podmiotów procesów edukacyjnych: wychowawcy

i wychowanka poprzez dostęp do nowej wiedzy o formach przygotowania wychowanka do dojrzałego i odpowiedzialnego życia. Założenie to domaga się opisanego działań, które wspólnie podejmą oba podmioty wychowania. W przypadku wychowanka chodzi o znalezienie sposobów wyzwalania w nim chęci i gotowości dążenia do wyznaczonego sobie celu. Z kolei u pedagoga należy poszukiwać motywów, które spowodują, że nie będzie szczydził trudu wyzwalania w wychowanku zapędu dążeniu do wyznaczonych celów. W tych kontekstach wyrażam nadzieję, że przedstawione w publikacji „Drogi życiowego sukcesu. Perspektywa pedagogiczna” wyniki badań dostarczą impulsów do refleksji nad sposobami inspirowania wychowanków do stawiania przed sobą celów oraz wyzwalania w nich motywów stymulujących siłę i wytrwałość do ich osiągnięcia.

Specyfika obranego przedmiotu badań, którym jest rozumienie sukcesu, a także wskazane okoliczności i warunki jego osiągnięcia, skłoniła mnie do przeprowadzenia analiz zebranego materiału źródłowego przy wykorzystaniu strategii badań jakościowych i zastosowaniu metody biograficznej. Walorem tej strategii jest umożliwienie interpretacji tekstów pisanych (materiału empirycznego) bez jakichkolwiek założeń wstępnych, bez żadnych zasad czy postawionych wymogów analizy. Ponadto punkt ciężkości zostaje w nich przeniesiony z fundamentalnych kwestii epistemologicznych i filozoficznych na teren zagadnień praktycznych. Dzięki temu możliwe jest „głębsze” poznanie interesującego zagadnienia dzięki skupieniu się na analizie zjawisk subiektywnych, lokalnych, niepowtarzalnych.

Badania jakościowe wpisują się w nurt fenomenologiczno-hermeneutyczny, czym umożliwiają potwierdzenie, wiarygodność, autentyczność itd. ludzkiego działania. Za przyjęciem strategii jakościowej przemawia cel prowadzonych badań. Mają one dostarczyć nowych informacji o zachodzących zmianach w rozumieniu i postrzeganiu badanego zjawiska (w moim przypadku sukcesu) przez badanych. Pozyskiwanie takich informacji odbywa się za pośrednictwem dialogu badacza z analizowanym tekstem. Nie bez znaczenia jest i to, że dostarczają samemu badaczowi możliwości dostrzeżenia granic ważności prowadzonych przez siebie badań. Na tej drodze uczy się i on okazywania empatii, przez co łatwiej przychodzi mu interpretowanie doświadczeń badanego.

Prowadząc badania zająłem stanowisko badacza humanisty-interpretatora poznawanej rzeczywistości. Chodziło mi o zwrócenie uwagi na ich humanistyczny charakter, który w sposób zasadniczy różny jest od badań przyrodniczych. Nadanie takiego wymiaru procedurom badawczym sprawia, że pedagogika otrzymuje charakterystyczny rys megaparadygmatu, który zezwala wykorzystywać i twórczo łączyć elementy zapożyczone z różnych tradycji myślenia o człowieku oraz różnych form działań z ludźmi i dla ludzi. Dlatego też przy interpretowaniu

analizowanej rzeczywistości odwoływałem się do założeń personalizmu, w których szczególnego znaczenia nabierają pytania o intencje ludzkiego działania, a nie o znajdujące się poza ludzkimi możliwościami przyczyny zmieniającego się świata. Mając świadomość, że w literaturze nie znajdziemy jednolitego wyjaśnienia, czym są badania jakościowe, zwróciłem w badaniach uwagę na kilka wspólnych cech, które w nich występują. I tak wyklucza się w nich jakiegokolwiek założenia wstępne. To dopuszcza pojawianie się w badanym zjawisku odmienności zachodzących czy to w działaniach, ocenach czy też zajmowanych postawach. Inną właściwością tej strategii jest nie tyle wskazywanie zachodzących w jakimś zjawisku prawidłowości i zależności statystycznych, co raczej poznanie, opisanie i objaśnienie zjawiska, do którego badany przywiązuje szczególne znaczenie. Z tego zaś wynika, że nie można wyznaczyć sztywnych granic jego interpretacji. Wreszcie strategia badań jakościowych umożliwia refleksyjne, otwarte, dywergencyjne i krytyczne analizowanie badanej rzeczywistości. Tym samym inspirowała ona do perspektywicznego i zorientowanego pragmatycznie spojrzenia na szeroko rozumianą sytuację badawczą, której efektem jest transformacyjny charakter badanej rzeczywistości. Świadom tych ograniczeń nie dążyłem do uogólnień, a jedynie wskazywałem zaistniałe fakty i dążyłem do znalezienia odpowiednich form, jakimi opisałiby zjawisko autorzy analizowanego materiału źródłowego. To z kolei pozwoliło mi zwrócić uwagę, że zachodzące procesy poznawcze posiadają znamiona synergiczne umożliwiające stosowanie zdobywanej wiedzy o rozumieniu przez badanych sensu tego, co w praktyce wychowawczej nazywa się sukcesem.

Same badania oparłem na paradygmacie interpretatywnym. Jego wybór wynikał z oczekiwań, iż zdobyte informacje dostarczą niezbędnej wiedzy do rozwiązania postawionego problemu badawczego. Uszczegóławiając procedury badawcze podjąłem kolejne kroki związane z doбором metody. Wybrałem metodę biograficzną, nazywaną też metodą historii życia, czy dziejów życia. Mieści się ona w nurcie badań hermeneutyki i interakcjonistycznych, ponieważ każdy życiowy przypadek jest wycinkiem z większej całości, jaką mogą być inne osoby, czy też większe grupy społeczne. Jednym z pionierów korzystania z metody biograficznej był niemiecki socjolog Fritz Schütze. W Polsce tą metodą badania prowadzili między innymi Józef Chałasiński i Olga Czerniawska. Korzystając z występujących w literaturze zróżnicowanych definicji metody biograficznej uznałem, że wyraża ona przekazane w materiale źródłowym opisy przebiegu życia i działania, poznawania historii życia człowieka, historii nawarstwiania się doświadczeń życiowych, kształtowania, funkcjonowania i doskonalenia jego osobowości. Przyjąłem, że przy pomocy tej metody wykorzystane zostaną zebrane informacje dotyczące opowiadanych wydarzeń, czym umożliwią zrozumienie oraz opisanie dziejów poszczególnych

osób, ich społeczne uwarunkowania, czy też zachodzące regularności oraz uformowany w ich świadomości subiektywne obrazy społeczeństwa.

Za walor tak rozumianej metody biograficznej uważam to, że dostarcza możliwości odkrywania przez wychowanków wzorców postępowania. Ponadto umożliwia poznanie poszczególnych doświadczeń w kontekstach ludzkiej wyjątkowości, jak również ogólności poprzez poznawanie i interpretację własnych czy też społecznych doświadczeń przekazanych w autobiografii. Tym samym sprzyja rozwojowi możliwości poznawczych i aplikacyjnych pedagogiki, jako że opowiedziane w autobiografiach egzystencjalne doświadczenia dotyczą fenomenu rzeczywistości wychowawczej. Z pedagogicznej perspektywy analiza autobiografii ułatwia osobie odkrywanie własnej podmiotowości oraz otwarcie się na własną egzystencję rozpatrywaną w wymiarze przestrzenno-czasowym. Innym jej atutem jest dostarczanie wiedzy o przedmiocie badań poprzez docieranie do subiektywnych przeżyć badanych.

Na podstawie analizy literatury przedmiotu zauważyłem, że poza poprawnymi metodologicznie i ugruntowanymi teoretycznie analizami narracji zdarzają się przypadki posługiwania się nimi bez należytego namysłu, co w konsekwencji prowadzi do spadku ich wartości. W celu ograniczenia takiego ryzyka postuluje, aby w badaniach pedagogicznych korzystać z transparentnych i uznanych naukowo procedur. W swoich badaniach prowadzonych metodą biograficzną wykorzystałem technikę proksemiczną, którą na gruncie polskiej literatury promują między innymi Zbigniew Marek i Anna Walulik. W rozumieniu tych autorów naczelną ideą korzystania z tej techniki w analizach narracji jest wprowadzenie pięciu kategorii, którymi są: aktorzy, wartości, miejsca, czas i oczekiwania (cele) poprzez encje i zachodzące pomiędzy nimi relacje w obrębie poszczególnych kategorii. W każdej z nich wskazaliśmy encje oznaczające jednostkę, istotę, podmiot, byt. Termin ten służy do modelowania danych podczas analizy informatycznej odnosi się do rzeczywistej lub wyobrażonej rzeczy, która może być wyraźnie identyfikowalna lub odróżnialna i powiązana relacjami z innymi osobami. Przy nazywaniu poszczególnych encji badacz powinien dążyć do zachowania języka badanych, bo to ułatwia zrozumienie znaczenia, jakie im zostało nadane przez narratora. Dla wielu badaczy pomocne może okazać się również graficzne przedstawienie odkrytych encji i zachodzących między nimi relacji. Ważne jest także wskazanie tych fragmentów narracji, które skłaniają badacza do takiej, a nie innej identyfikacji encji. Wyodrębniając encje z narracji i ustalając zachodzące pomiędzy nimi związki dokonuje ich charakterystyki badacz w efekcie odkrywa pełniejsze rozumienie zjawiska jej narratora. Działania te pozwalają określić, w jakiej relacji pozostają poszczególne encje do zamierzeń narratora. Kolejność ich wyróżniania, poza pierwszą z nich – aktorzy – jest

dowolna. Może się natomiast zdarzyć, że w analizowanym tekście nie pojawia się któraś z wyróżnionych encji.

Promotorzy techniki analizy proksemicznej zwracają uwagę na to, że w obrębie kategorii „aktorzy” należy brać pod uwagę zarówno osoby, jak i inne – nieosobowe podmioty występujące w tekście, którym narrator przypisuje działanie. Wskazując poszczególne encje odnoszące się do aktorów zwracają uwagę na to, że dobrze jest rozróżnić aktorów planu głównego i aktorów mniej istotnych dla przebiegu życia, a w razie potrzeby ich pogrupować. Ułatwi to ustalenie relacji pomiędzy encjami i ich interpretację. Przy omawianiu kategorii „miejsce” podkreślają, że idzie w niej o zauważenie miejsc, w których toczy się narracja. Wyodrębniając tę kategorię można wskazywać miejsca, z którymi narrator wiąże swoje doświadczenia. Natomiast wskazanie encji tej kategorii polega na identyfikacji: geograficznej (np. kontynent, kraj, województwo, miasto, miejscowość, dzielnica, ulica itp.); instytucjonalnej (np. szkoła, miejsce wykonywania pracy zawodowej, urząd itp.); emocjonalnej (np. dom, podwórko, łąka, droga, ulica itp.). Kolejna kategoria nosi miano „czas”. Chodzi o określenie czasu wydarzenia i zwrócenie uwagi na jego znaczenie dla objaśniania toczącej się akcji wydarzeń. Identyfikując kategorię czasu w procesie analizy proksemicznej można mieć na uwadze: czas liczony obiektywnie, np. kalendarzowy (np. rok, miesiąc, dzień); zegarowy (np. pory dnia lub nocy); czas zakresowy określany subiektywnie (np. w latach, w okresie studiów, po zawarciu małżeństwa, po ukończeniu szkoły, w trakcie choroby); czas sytuacyjny (np. w trakcie wykonywanej pracy, pobytu za granicą). Kolejna kategoria odnosi się do „wartości” przyjmowanych przez poszczególnych aktorów narracji. W narracjach biograficznych zwykle wskazać można prezentowane przez aktorów wartości: etyczne i moralne; pragmatyczne (przydatne – nieprzydatne); utylitarne (bez wartości, tanie, drogie, bezcenne); estetyczne (brzydkie – ładne); emocjonalne i uczuciowe (straszne – obojętne – wzruszające); egzystencjalne (bezsensowne – sensowne, pesymistyczne – optymistyczne); symboliczne. Z kategorią wartości często łączona jest kategoria „oczekiwania”. Są one związane z przyszłością, nadziejami czy wręcz przekonaniem, że coś się wydarzy. Określenie oczekiwań pozwala badaczowi odkrywać to, co narratorzy uznają za prawdopodobne, możliwe, godne uwagi, konieczne, przypadkowe, a także to, jakie posiadają cele, motywy czy intencje swego działania i wreszcie jakie pojawiają się rozczarowania, zaskoczenia, pytania.

Powyższe wyjaśnienia Zbigniew Marek i Anna Walulik uzupełniają uwagami natury technicznej. Za szczególnie istotne uważają zidentyfikowanie relacji zachodzących między poszczególnymi aktorami poprzez przywoływanie oryginalnych fragmentów narracji. Zwracają uwagę, że warto ośmielić się o wcześniejsze dokonanie na podstawie przeprowadzonych analiz charakterystyki zachowań poszczególnych aktorów w świetle pozostałych encji, bo to ułatwia

zwracanie uwagi na ich synergiczny wymiar. W efekcie zaplanowanych i przeprowadzonych badań doszedłem do stwierdzeń, które jednocześnie są odpowiedziami na postawione w rozprawie problemy badawcze.

Podjęte i przeprowadzone badania biograficzne utwierdziły mnie w przekonaniu, że metodologicznie stanowią naukową legitymizację stosowania ich w pedagogice. Ich walorem jest między innymi to, że pozwalają lepiej rozumieć poszczególne podmioty wychowawcze, ale też wskazują alternatywne formy wspomagania i racjonalizowania procesów pedagogicznych. Ponadto uświadomiły one istniejące trudności wynikające z niemożnością jednorodnego zdefiniowania rzeczywistości nazywanej sukcesem. Dzieje się tak dlatego, że sukces raz bywa bardziej kojarzony z sytuacją statyczną, kiedy coś zostało osiągnięte, zdobyte. W innym ujęciu kojarzy się go z wydarzeniami codziennego życia, które wyzwalają poczucie osiągnięcia wyznaczonego sobie celu. W tym ujęciu określa on dynamiczny proces, który sprzyja zrealizowaniu określonego przedsięwzięcia. Sytuacja ta powoduje występujące w świadomości osoby odczucie stania się „kimś”. Odkrycie to zwraca uwagę na konieczność szczegółowego określenia zakresów, które łączy się z odnoszonym sukcesem. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdziłem, że sukcesem mogą zostać nazwane różne wydarzenia życia osobistego, czy nawet społecznego.

Inne z interesujących mnie pytań koncentrowało się na tym, co decyduje o odnoszeniu życiowego sukcesu? Badania pokazały, że takich czynników może być wiele. Jednym z ważniejszych, bo występujących we wszystkich analizowanych autobiografiach, była świadomość autorów autobiografii o własnym bezpieczeństwie, które zapewniało im przede wszystkim środowisko rodzinne. Innym z czynników sprzyjających poczuciu odnoszonego przez autorów badanych autobiografii była pozostawiona im wolność. Zwróciłem też uwagę na rolę środowiska, które zazwyczaj dostarcza różnego rodzaju impulsów wspomagających osobę w jej dążeniu do wyznaczonego sobie celu. Okazało się, autorzy analizowanych autobiografii, życiowy sukces zazwyczaj wiążą nie tyle z jednym znaczącym dla siebie wydarzeniem, ile raczej z ciągiem zdarzeń ukazujących im sens podejmowanych działań. Charakterystyczne było też i to, że działania te opierali na przyjmowanych przez siebie wartościach, które wraz z upływem czasu i gromadzeniem nowych życiowych doświadczeń były korygowane i poszerzane. Ponadto w każdym przypadku wymienione czynniki przyjmowały nieco odmienną postać przy podejmowaniu konkretnych działań. Natomiast poczynione spostrzeżenia pokazują, że nazwanie czegoś sukcesem nie jest rzeczywistością obiektywną, lecz indywidualnym i występującym w konkretnych sytuacjach i warunkach odczuciem osoby.

Innym efektem przeprowadzonych badań jest dostrzeżenie, że żaden z autorów analizowanych autobiografii sukcesu nie uważa za coś zdobytego. Nie łączy go również z możliwością zaspokajania wyłącznie własnych potrzeb. Nie oznacza to, że sukcesu nie łączą ze spełnieniem własnych dążeń. Przeciwnie, w odnoszonym sukcesie dostrzegają natomiast możliwość stawiania się osobą wartościową („kimś”) i to w wymiarze życia indywidualnego jak i społecznego. Wszyscy okazali się też zgodni w tym, że odniesienie sukcesu wymaga ciężkiej i długotrwałej pracy na różnych odcinkach życia. Wynika z tego, że człowiekiem sukcesu można nazwać osobę, która kierując się określonymi wartościami potrafi stawiać przed sobą cele i konsekwentnie dążyć do ich osiągnięcia. Osobę taką charakteryzuje pozytywne myślenie o sobie i o posiadanych możliwościach oraz umiejętność zagospodarowania ich na rzecz własnego rozwoju oraz wspomagania innych. Obserwacje te utwierdziły mnie w przekonaniu, że świadomość odnoszonego sukcesu może sprzyjać poszerzaniu horyzontów myślenia o sobie i o otaczającym świecie.

Wydobyte w toku analiz materiału źródłowego prawidłowości zdają się mieć znaczenie w refleksji dotyczącej procesów wychowania. Jeśli przyjmiemy, że u badanych sukces nie był kojarzony, przynajmniej w pierwszej kolejności, z dobrami materialnymi, to okaże się, że w wychowaniu warto dokładać starań ukazywania go właśnie w kategoriach niematerialnych i bezinteresowności. Innym wyzwaniem wychowawczym jest potrzeba przekonywania wychowanka do nieustannego wysiłku dążenia do osiągania coraz to nowych życiowych celów i nowych wyzwań. Przekonanie to wynika między innymi z odkrycia, że autorzy autobiografii swoich „sukcesów” nie identyfikowali z jednorazowymi osiągnięciami. Z badań wynika też i to, że odnoszony sukces w ich rozumieniu podlega przewartościowaniom. Fakt ten domaga się pedagogicznej troski o to, by procesy te sprzyjały rozwojowi osoby, jej coraz większemu społecznemu, a nie odwrotnie – zamykaniu się w sobie i zaspokajaniu własnych potrzeb.

Przedłożone sugestie pedagogiczne wskazują na jeszcze jeden aspekt, który winno się łączyć ze środowiskiem wychowawczym. Chodzi mi o zwrócenie uwagi na potrzebę zewnętrznego wspomagania samego środowiska, które na różne sposoby uczestniczy w odnoszonych przez poszczególne osoby sukcesach czy też porażkach.

Uważam, że szeroko rozumiane środowisko wychowawcze towarzyszy osobie wychowanka w jej rozwoju. Wprawdzie procesy udziału środowiska w odnoszonym sukcesie będą przebiegać w bardzo zróżnicowanych formach, to jednak zawsze, jak to widać u autorów badanych autobiografii, są w stanie zapewnić bezpieczeństwo, wyrazić solidarność czy zachęcić do dalszej pracy. Z tego można wnioskować, że jakkolwiek rozumiany sukces konkretnej osoby w rzeczywistości przybiera postać synergii tworzonej przez wiele zróżnicowanych

czynników. To spostrzeżenie uważam też za znaczące dla praktyki wychowawczej. Dlatego ważne jest rozwijanie świadomości pedagogów o walorze ich udziału w procesach wychowania. Chodzi przede wszystkim o doświadczanie wychowanków ich empatii i życzliwości, które tworzą fundamenty określonego stylu dalszego życia nazywanego duchowością człowieka. Tego rodzaju postawy wychowawców sprzyjają rozwijaniu przez wychowanków niezbędnej do własnego rozwoju motywacji, a także dostarczają nowych bodźców wspomagających ich dążenia do osiągnięcia wyznaczonych sobie celów.

Badania inspirują do przemyśleń dotyczących budzenia u wychowanków świadomości tego, że są ludźmi sukcesu. Chodzi przede wszystkim o umiejętność wyzwalaania w nich zdolności podejmowania określonych działań, a nie składania samych tylko deklaracji. Do tego niezbędne są podsuwane im motywy, których przyjęcie sprzyjać będzie odkrywaniu zarówno osobistych jak i społecznych wartości podejmowanych inicjatyw. Uważam, że inspiracje wychowanka do podejmowania wysiłku służącemu jego rozwojowi wolno nazwać sukcesem pedagogicznym, który przyczynia się do holistycznego wychowania i rozwoju osoby i wprowadza harmonię w jej życie społeczne. Zauważyłem też, że powyższe postulaty w nieco innej postaci, można odnaleźć w publikacjach poświęconych pedagogice towarzyszenia i pedagogice świadectwa.

4.3. Omówienie innych osiągnięć naukowo-badawczych

W moim dorobku naukowym, pełny jego wykaz podaję w załączniku, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora widnieje 38 publikacji naukowych. Ponadto opublikowałem 21 artykułów popularno-naukowych. Pośród nich chciałbym zwrócić uwagę na monografie: „Ks. Mieczysław Kuznowicz SJ wychowawca młodzieży” (Wydawnictwo WAM, Kraków 2006, ss. 196. ISBN 83-7318-664-6) oraz „Koncepcja wychowawcza księdza Mieczysława Kuznowicza SJ (1874-1945)” (Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, ss. 314. ISBN 83-7318-427-9 /WAM/; 83-88209-99-X /Ignatianum/). W pierwszej opracowałem i przedstawiłem specyficzny styl wychowania promowany przez ks. Mieczysława Kuznowicza. Druga publikacja prezentuje osiągnięcia badawcze nad pedagogią ks. Kuznowicza, które przedstawiłem w rozprawie doktorskiej. Sam tekst monografii został uzupełniony i dostosowany do wymogów wydawniczych. Przywołuję ją na tym miejscu, dlatego że w trakcie prac redakcyjnych uświadomiłem sobie istnienie wielu sposobów postrzegania i podchodzenia do problematyki wychowywania, czego namacalny przykład znalazłem

w działalności ks. Kuznowicza. Organizację młodzieżową, jaką był Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie uważał on za optymalne środowisko wielokierunkowego wychowania młodzieży. Za naczelną zasadę wychowania przyjmował samorządność oraz prawdziwie twórczą aktywności członków Związku. Uważam, że wprawdzie trudno byłoby automatycznie i bezpośrednio przetransponować promowaną przez ks. Mieczysława Kuznowicza wizję wychowawczą w dzisiejszą rzeczywistość, to jednak wypracowany przez niego model może inspirować do dalszych poszukiwań form skutecznego wspomagania procesów wychowania i samowychowania.

Całokształt swego dorobku naukowego przyporządkowałem kilku obszarom badań. Dotyczą one:

- A. Problematyki pedagogiki resocjalizacyjnej i patologii społecznej;
- B. Pedagogiki pracy;
- C. Wychowania religijnego inspirowanego tradycją ignacjańską;
- D. Form wspomagania wychowania integralnego.

Obszary takich zainteresowań badawczych przenika idea ukazywania rozwoju osoby w perspektywie wychowania integralnego, które oparłem na założeniach personalizmu chrześcijańskiego. Za jego popularyzacją przemawia przede wszystkim to, że promuje on osobę uznawaną za podmiot i cel wychowania w kontekście jej dążeń do doskonałości i szczęścia.

Ad. A. Problematyka pedagogiki resocjalizacyjnej i patologii społecznej

Zainteresowania pedagogiką resocjalizacyjną oraz patologiami społecznymi wyrastały przede wszystkim ze specjalności ukończonych studiów magisterskich w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego. W publikowanych artykułach: „Wiarygodność programów wychowawczych i profilaktycznych w edukacji” (w: „(Bez)radność wychowania...?”, redakcja Zbigniew Marek SJ, Magdalena Madej-Babula, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007, s. 137-146); „Towarzystwo w wychowaniu i resocjalizacji”, współautor Miłosz Mółka (w: „Służyć (z) miłością. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Biskupowi dr. hab. Antoniemu Długoszowi w dwudziestą piątą rocznicę sakry biskupiej”, redakcja naukowa s. Anna Walulik CSFN, ks. Roman Ceglarek, ks. Zbigniew Marek SJ, ks. Norbert G. Pięka, Częstochowskie Wydawnictwo Archidiecezjalne REGINA POLONIAE, Częstochowa 2019, s. 229-247); „Wobec destrukcji i manipulacji życiem dziecka” (w: „Manipulacja pedagogiczno-społeczne aspekty, cz. II Komunikacja, dydaktyka, wychowanie a manipulacja”, pod redakcją

Joanny Aksman, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2010, s. 127-139); „Zaburzenia w zachowaniu a przestępczość nieletnich” (w: „Katecheza drogą do Boga. Księga Jubileuszowa dedykowana Siostrze Profesor Czesławie Margaricie Sondej OSU”, redakcja Irena Popiołek, Stanisław Cieślaka SJ, Wyd. WAM, Kraków 2011, s. 347-358); „Samotność i osamotnienie w procesie autorealizacji” („Horyzonty Wychowania” 11/2012(22), s. 17-34) próbowałem odpowiedzieć na pytania o to, jak i w jakim zakresie należy kierować procesami wychowawczymi, aby zapobiegać i ograniczać zaburzenia prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży. Za punkt wyjścia dla tej refleksji przyjąłem fakt, że początki edukacji opierają się w głównej mierze na naśladownictwie wychowanków swoich wychowawców oraz identyfikowanie się z ich postawami i promowanymi wartościami. Zauważyłem, że na tę naturalną zdolność do naśladownictwa przywołują wpisane w działalność szkoły programy wychowawczo-profilaktyczne. To z kolei domaga się podjęcia kolejnych kroków związanych z odkrywaniem przez wychowanków własnej podmiotowości. Chodzi przede wszystkim o ich coraz pełniejsze rozumienie zasadności i znaczenia podejmowanych przez nich wyborów. Przy takim toku mojego rozumowania w powyższych publikacjach podkreślałem potrzebę rozumienia przez wychowanków oczekiwań, jakie formułuje przed nimi środowisko wychowawcze. Drugim czynnikiem, jaki należy brać pod uwagę, są jego funkcje wspomagania wychowanków. Jego zadaniem jest podejmowanie konkretnych działań zapobiegawczych i eliminujących zagrożenia prawidłowego funkcjonowaniu w życiu społecznym wychowanków. Słowem chodzi o działania profilaktyczne, zapobiegające zaburzeniom zachowania, przestępczości, destrukcji rozwojowej, podleganiu manipulacji, czy też poczuciu samotności.

Poczynione obserwacje uświadamiają, że promowane modele profilaktyki społecznej w odniesieniu do dzieci i młodzieży powinny zawierać możliwie jak najwięcej elementów czerpanych z badań przedstawicieli różnych dyscyplin nauki, w szczególności nauk społecznych i humanistycznych po to, by mogły przybierać postać kompleksowości. Chodzi tutaj o pomoc w prawidłowym rozwoju osoby poprzez kompensowanie jej odczuwanych braków oraz stymulowanie potrzeb adekwatnych do pełnionych przez nią ról społecznych. Właściwością tych działań winna być profilaktyka uprzedzająca i jednocześnie powstrzymująca, skupiona na osobie (uczniu/wychowanku). Możliwość takich inicjatyw na rzecz wspomagania osób w ich re-adaptacji upatruję w swoistej fuzji głównych założeń klasycznej i neoklasycznej (twórczej) pedagogiki resocjalizacyjnej z założeniami pedagogiki towarzyszenia, które wyrastają z pedagogii ignacjańskiej.

Ad B. Pedagogika pracy

Inny zakres moich naukowych badań dotyczy refleksji nad pedagogicznym walorem wykonywanej przez człowieka pracy. Temat ten podejmowałem w takich publikacjach jak: „Praca i wychowanie” (w: „Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku”, redakcja Tadeusz Pilch, Tom IV, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2005, s. 806-811); „Praca w integralnym wychowaniu” („Horyzonty Wychowania” 2015, Vol. 14, No. 30, s. 133-146); „Wychowawcza wartość pracy w kontekście działalności ks. M. Kuznowicza” (w: „V Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny. Przetrawianie i rozwój – niezbywalne powinności wychowania, Materiały Konferencyjne. Współczesna rzeczywistość edukacyjna (praktyki) wobec radykalnych zmian świata społecznego”, Dolnośląska Szkoła wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej we Wrocławiu Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, Wrocław, 23-25 września 2004, s. 325-334); „Wychowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym” (w: „Pedagogika wiary. Książka dedykowana księdzu profesorowi Zbigniewowi Markowi SJ w 60 rocznicę urodzin i 35. rocznicę kapłaństwa”, redakcja Andrzej Hajduk SJ, Janusz Mółka SJ, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007, s. 405-422); „Praca wartością wychowującą człowieka” (w: „Literatura – człowiek – wartość. Księga Jubileuszowa dedykowana Bogusławowi Żurakowskiemu z okazji 50-lecia twórczości oraz 25-lecia pracy naukowej na Uniwersytecie Jagiellońskim”, redakcja Dariusz P. Klimczak, Agnieszka Sojka, Instytut Wydawniczy „MAXIMUM”, Kraków 2007, s. 217-227); „Działalność Akademickich Sodalicji Mariańskich wyrazem pracy na rzecz dobra wspólnego” (w: „Wychowanie i praca. W trosce o integralny rozwój człowieka”, redakcja Zbigniew Marek, Janusz Mółka, Miłosz Mółka, Wyd. WAM, Kraków 2017, s. 101-119). Zajęcie się pedagogicznymi aspektami wykonywanej przez człowieka pracy wynika z tego, że praca jest jedną z istotnych form ludzkiej aktywności. Inspiratorem do zajęcia się tą problematyką był prof. dr hab. Ryszard Gerlach. W prowadzonej przeze mnie refleksji nad wychowawczym znaczeniem pracy zwracałem uwagę na potrzebę eksponowania podmiotowości osoby ją wykonującej. Uważam, że na tej drodze łatwiej wspomagać osobę w osiągnięciu dojrzałości.

Ad C. Wychowanie religijne inspirowane tradycją ignacjańską

Kolejnym obszarem moich zainteresowań naukowych stało się wychowanie religijne wyrastające z założeń „Ćwiczeń duchownych” świętego Ignacego Loyoli (zm. 1556 r.) i obecne w pedagogii ignacjańskiej. Pedagogię tę charakteryzuje odwoływanie się do ludzkich doświadczeń, prowadzona nad nimi refleksja, poszukiwanie wynikających z przeprowadzonej refleksji

możliwości podjęcia określonych badań, a w końcu ocena uzyskanych w toku takiego procesu osiągnięć. Całość tego procesu wpisuje się w konteksty, w jakich przychodzi żyć wychowankowi. Inspirowane tymi założeniami myślenie o wychowaniu przedłożyłem w następujących publikacjach: „Magis jezuickiej edukacji”, współautor Bogusław Steczek (w: „Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu. Ignatian pedagogy for the challenges of humanism today”, redakcja Wit Pasierbek, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008, s. 237-249, „Magis of Jesuit education”, w: tamże, s. 251-263); „Samorealizacja w założeniach pedagogiki ignacjańskiej” (w: „Pedagogika ignacjańska. Historia, teoria, praktyka”, redakcja naukowa Anna Królikowska, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie, Wyd. WAM, Kraków 2010, s. 239-250); „Personalistyczny paradygmat pedagogiki ignacjańskiej” (w: „Paradygmaty akademickiego kształcenia pedagogów”, redakcja naukowa Anna Sajdak, Danuta Skulicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 219-227); „Wychowanie chrześcijańskie wspomaga odkrywać wartość pracy” („Studia Bobolanum” 2019 nr 1, s. 37-50); „Obecność myśli pedagogicznej w polskiej katechezie” („Paedagogia Christiana” 2017 2/40, s. 211-226).

W artykułach tych wykazywałem, że wyrastający z pedagogii ignacjańskiej model edukacyjno-wychowawczy, pomimo trudnych i zagmatwanych problemów współczesnego życia, może inspirować i motywować zarówno wychowanka jak i wychowawcę do podejmowania trudu umożliwiającego rozwój osoby. Usiłowałem przy tym przybliżyć istotę inspirowanych w tej pedagogii działań łączonych ze stosowaną przez jezuitów zasadą „magis” – więcej, bardziej, lepiej. Uważam, że kierowanie się nią w pracy wychowawczej dostarcza wielu możliwości otwierania się na potrzeby drugiego człowieka. Zwracałem uwagę także i na to, że w ich odkrywaniu ważną do spełnienia rolę pełni przywoływanie posiadanej przez człowieka godności odkrywanej zarówno w wymiarze horyzontalnym jak i wertykalnym. Starłem się też wykazywać, że ta szeroka paleta możliwości oddziaływań wychowawczych sprzyja promowaniu wychowania integralnego. Podejmując ten problem odwoływałem się do ujęć personalizmu chrześcijańskiego. Zwracałem uwagę również i na to, że wielowymiarowe wspomaganie procesów wychowawczych treściami humanistycznymi jak i religijnymi nadaje im nową jakość nazywaną wychowaniem religijnym. Jego właściwością jest odsłanianie nowych perspektyw ludzkiego życia, które dzięki otwartości na transcendencję sięgają nieskończoności. Dzieje się tak dzięki możliwości objaśniania przez pedagogikę religii ludzkiej egzystencji nie tylko wiedzą empiryczną, ale też przekazaną drogą nadnaturalną – przez autorytet Boga.

Ad D. Formy wspomagania wychowania integralnego

Kolejny obszar moich zainteresowań naukowych dotyczy form wspomagania procesów wychowania integralnego. W badaniach tych współpracowałem zarówno z pedagogami, jaki i przedstawicielami innych dyscyplin (etyka – Tadeusz Ślipko, filozofia – Józef Bremer). Badane kwestie przedłożyłem w następujących publikacjach: „Badania biograficzne wspomaganie w rozumieniu procesów resocjalizacji”, współautor Miłosz Mółka (w: „Wychowanie. Socjalizacja. Edukacja. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr. hab. Andrzejowi Michałowi de Tchorzewskiemu z okazji 75. rocznicy urodzin i 50-lecia pracy naukowej”, redakcja Marzena Chrost, Krzysztof Jakubiak, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2018, s. 425-438); „Czas wolny młodzieży akademickiej dla integralnego rozwoju osoby” (w: „Studenci we wspólnocie akademickiej”, redakcja naukowa Danuta Skulicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 185-190); „Godność człowieka w świetle etyki”, współautor Tadeusz Ślipko (w: „Godność jako wartość i problem edukacyjny”, redakcja naukowa Iwona Jazukiewicz, Andrzej Michał de Tchorzewski, Wyd. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2016, s. 47-60); „Integral Upbringing Inspired by Gospel”, współautorzy Zbigniew Marek i Anna Walulik („Paedagogia Christiana” 2018 2/42, s. 121-136); „Mądrość w służbie integralnego rozwoju człowieka” (w: „Mądrość jako sprawność moralna w wychowaniu”, redakcja naukowa Iwona Jazukiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2018, s. 151-171); „Mieczysław Kuznowicz o patriotyzmie z perspektywy wychowawczej” („Ruch Pedagogiczny” 1-2(2006), s. 75-81); „Moral Upbringing in the Process of Religious Education”, współautorzy Zbigniew Marek i Maria Szymańska („Multidisciplinary Journal of School Education” 2/2018 (14), s. 31-51); „Narracja źródłem wiedzy w pedagogice”, współautor Miłosz Mółka („Horyzonty Wychowania” Vol 17, No 42 (2018), s. 111-123); „Neuropedagogika. Kogo lub co uczy szkoła: dzieci czy mózgi?”, współautor Józef Bremer (w: „Septuaginta pedagogiczno-katechetyczna. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi dr. hab. Zbigniewowi Markowi SJ w siedemdziesiątą rocznicę urodzin”, pod redakcją naukową Anny Walulik CSFN Janusza Mółka SJ, Wyd. Akademia Ignatianum w Krakowie, Kraków 2017, s. 413-427); „Personalizm chrześcijański podstawą życiowego sukcesu” („Polska Myśl Pedagogiczna”, Rok II (2016) nr 2, s. 283-293); „Podmiotowe i indywidualne traktowanie wychowanka w ujęciu księdza Mieczysława Kuznowicza” (w: „Biografie nauczycieli i pedagogów. Idee i programy”, redakcja Ryszard Skrzyniarz, Grzegorz Bujak, Katarzyna Kołtuniewicz, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2013, s. 133-144); „W nurcie personalistycznego wychowania” („Rocznik Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej IGNATIANUM w Krakowie” 2003, s. 71-86); „Wychowanie młodzieży

w Sodalicii Mariańskiej” (w: „Niepodległościowe koncepcje i pro-gramy wychowania przełomu XIX i XX wieku”, redakcja naukowa Beata Gola, Dominika Jagielska, Janina Kostkiewicz, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2015, s. 137-147); „Роль Академических Марианских Содалиций (Akademickie Sodalicje Mariańskie) в Польше в развитии личности на рубеже XIX и XX веков” (w: „Религиозное образование в России и Европе в конце XIX – начале XX века”. Под ред. Е. Токаревой и М. Инглота. Санкт-Петербург: Издательство Русской Христианской гуманитарной академии, 2016, s. 217-234).

Charakteryzując tę część moich publikacji mogę powiedzieć, że myślą przewodnią w toku pracy nad nimi była chęć wskazania na wychowawczą potrzebę odniesień do różnych zakresów codziennego życia. I tak kwestie wychowania analizowałem w kontekstach umiejętnego spędzania czasu wolnego, zdobywanej wiedzy, uczenia się w codziennym życiu patriotyzmu czy zachowań moralnych. Do takiego myślenia zainspirowały mnie między innymi prace Marie-Dominique Philippe, który pisząc o człowieku, kształcie jego życia moralnego i społecznego, odwołuje się do stanowiących składową każdej cywilizacji trzech mądrości: filozoficznej, teologicznej i mistycznej. Idąc dalej tym tokiem myślenia pisałem też o znaczeniu i roli wychowawczej środowiska wychowawczego założonego przez ks. Mieczysława Kuznowicza „Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie” działającego w pierwszej połowie XX wieku, a współcześnie działalności Bursy Szkół Średnich Związku Męskiej Młodzieży Przemysłowej i Rzemieślniczej w Krakowie. W tych kontekstach zwracałem uwagę na wychowawczy walor umożliwiający osobie „spełnienie siebie”, doświadczenie własnego człowieczeństwa. Wskazywałem też, w jaki sposób dawniejsze formy wychowania przy pewnych modyfikacjach mogą wspomagać współczesne inicjatywy wychowawcze.

Poza własnymi publikacjami byłem redaktorem pięciu prac zbiorowych. Ponadto napisałem siedem recenzji prac naukowych. Ich wykaz zamieściłem w załączniku.

5. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

Posiadaną wiedzę pedagogiczną jak też teologiczną starałem się popularyzować między innymi publikując krótkie teksty w różnego rodzaju periodykach i czasopismach, a także w pracach redakcyjnych kwartalnika „Horyzonty Wychowania”. Wiele możliwości do tego rodzaju działalności dostarczyła mi także współpraca w zespole pedagogów i teologów, który w latach 1999-2014 pod kierunkiem ks. prof. zw. dra hab. Zbigniewa Marka przygotowywał podręczniki

do nauczania religii dla poszczególnych poziomów edukacji szkolnej. Poszczególne serie podręczników składały się z podręcznika (poradnika) metodycznego dla nauczyciela religii, podręcznika oraz zeszytu ćwiczeń dla ucznia. Podręcznik (poradnik) dla nauczyciela zawierał istotne treści do przekazania w jednostce lekcyjnej oraz propozycje metodycznego jej przeprowadzenia. Z kolei podręcznik adresowany do ucznia zawierał treści, które uczeń winien sobie przyswoić. Natomiast zeszyt ćwiczeń miał na celu utrwalanie zdobytych wiadomości oraz nabywanie umiejętności posługiwania się w praktyce codziennego życia. Poza materiałem drukowanym do każdej jednostki tematycznej jednych i drugich podręczników (dla nauczyciela religii, jak i dla ucznia) dodany był materiał multimedialny. W całości zespół przygotował serie podręczników, które korespondowały z kolejno wprowadzanymi reformami systemu edukacji w Polsce poczynając od podręczników dla uczniów szkół podstawowych, poprzez gimnazjalistów, a kończąc na podręcznikach dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Jeszcze innym wyrazem mojego zaangażowania w popularyzowanie osiągnięć nauk pedagogicznych i teologicznych było opracowanie wspólnie z p. mgr Małgorzatą Alberską materiałów przeznaczonych do katechezy uczniów z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełności intelektualnej. W moim zamyśle materiały te miały służyć pomocą takim osobom w rozwoju religijnym. Wraz z tym pakietem materiałów przygotowaliśmy odrębne materiały wspomagające ich wychowawców. Także i te materiały zostały ubogacone pomocami multimedialnymi.

Moja działalność dydaktyczna powiązana jest z Akademią Ignatianum w Krakowie (wcześniej Wyższą Szkołą Filozoficzno-Pedagogiczną „Ignatianum” w Krakowie). W uczelni tej pracuję od roku 1996 najpierw na stanowisku asystenta, a następnie adiunkta. Na przestrzeni minionych lat prowadziłem wykłady, ćwiczenia, konwersatoria, między innymi z przedmiotów: patologie społeczne, pedagogika resocjalizacyjna, pedagogia ignacjańska, pojęcia i systemy pedagogiczne, teoretycznych podstaw wychowania. Prowadziłem i prowadzę seminaria dyplomowe licencjackie i magisterskie na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Na Wydziale Pedagogicznym AIK wypromowałem dotychczas 229 studentów: 135 magistrów oraz 94 licencjatów. Byłem też recenzentem prac dyplomowych. Ponadto w latach 2006-2012 (VI edycji) byłem organizatorem i kierownikiem studiów podyplomowych z pedagogiki resocjalizacyjnej w Wydziale Pedagogicznym Akademii Ignatianum w Krakowie. Natomiast w lutym 2020 roku rozpocząłem trzymiesięczny staż naukowy na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Organizacyjnie związany jestem z Katedrą Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania, którą kieruje prof. zw. dr hab. Andrzej Michał de Tchorzewski. W Katedrze poza zajęciami

dydaktycznymi ze studentami oraz kierowaniem pisaniem prac dyplomowych aktywnie uczestniczę w organizowanych konferencjach naukowych. Pierwsza z nich miała miejsce 17-18.10.2016 r. i była poświęcona tematowi: „Różnorodne przestrzenie pedagogiczne i ich wpływ na procesy wychowania we współczesnej rzeczywistości społecznej”. Wówczas to wygłosiłem referat: „Praca w osiągnięciu sukcesu życiowego”. Druga konferencja została zorganizowana pt. „Przestrzenie pedagogiczne środowiska lokalnego. Trójjednia: rodzina – szkoła – instytucje społeczne” (21-22.09.2018 r.). Podczas jej trwania wystąpiłem z referatem: „Pedagogiczne towarzyszenie w procesie edukacyjnym młodzieży”.

Praca w Katedrze pod auspicjami prof. zw. dr hab. A.M. de Tchorzewskiego przyczyniła się do nawiązania również współpracy z Katedrą Teorii Wychowania i Aksjologii Pedagogicznej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, której przewodniczy dr hab. Andrzej Ryk, prof. UP. Podczas wspólnych zebrań podejmowane i dyskutowane są takie zagadnienia jak: „Wolność jako kategoria aksjologiczna i problem edukacyjny w przestrzeni społecznej” (w dn. 13.12.2017 r.); „Nadzieja, jako kategoria aksjologiczna i problem edukacyjny” (w dn. 17.05.2018 r.); „Odpowiedzialność jako kategoria pedagogiczna (w dn. 28.11.2018 r.); „Miłość jako wartości i problem edukacyjny” (w dn. 23.05.2019 r.); „Piękno jako kategoria aksjologiczna” (w dn. 27.11.2019 r.). Moja Katedra współpracuje też z Katedrą Pedagogiki i Katechetyki Uniwersytetu Szczecińskiego, której pracami kieruje dr hab. Iwona Jazukiewicz, prof. US. Podjęta współpraca zaowocowała serią interdyscyplinarnych konferencji naukowych. Swój udział zaznaczyłem podczas V z rzędu tego typu konferencji poświęconej „Sprawności moralne w wychowaniu i edukacji” (Szczecin, 20.04.2016 r.) referatem: „Uznawane wartości czynnikiem warunkującym życiowy sukces”. W następnej (VI konferencji), podczas której podjęto temat „Sprawności moralne w wychowaniu: mądrość i szacunek” (Szczecin, 22.03.2017 r.) wygłosiłem referat na temat „Wiedza fundamentem mądrości i szacunku na przykładzie działalności wychowawczej Bursy Szkół Średnich w Krakowie”. Ostatnia konferencja tego cyklu (VII w kolejności), jaka miała miejsce w Szczecinie w dniu 21.11.2018 r., poświęcona była tematyce: „Sprawności moralne w wychowaniu: odpowiedzialność – wierność – posłuszeństwo”. Wówczas wystąpiłem z referatem „Rodzinne uwarunkowania percepcji wierności małżeńskiej”.

Od kilku lat regularnie uczestniczę w dorocznym seminarium naukowym „Polska Myśl Pedagogiczna”. Pierwsze z tego cyklu seminariów miało miejsce w roku 2014. Pomysłodawcą i organizatorem tego przedsięwzięcia naukowego jest prof. dr hab. Janina Kostkiewicz z Instytutu Pedagogicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Biorą w nim udział przedstawiciele różnych środowisk akademickich, a także instytucji społecznych i wychowawczych. Swój udział

zaznaczyłem wygłoszeniem referatów: „Wychowanie młodzieży na przykładzie Sodalicii Marińskiej” (2015 r.); „Personalizm chrześcijański podstawą życiowego sukcesu” (2016 r.); „Odnowa myśli pedagogicznej w polskiej katechezie w latach 1971-1999” (2017 r.); „Wychowanie prospołeczne w nauczaniu katechetycznym na podstawie wybranych podręczników do nauczania religii w okresie PRL” (2018 r.).

Ponadto aktywnie uczestniczyłem w Ogólnopolskich Zjazdach Pedagogicznych. I tak podczas obrad V Zjazdu we Wrocławiu 2004 r. wystąpiłem z komunikatem: „Wychowawcza wartość pracy w kontekście działalności ks. M. Kuznowicza”; podczas VII, który miał miejsce w Toruniu 2010 r. wystąpiłem z tekstem „Właściwości zinstytucjonalizowania wychowania pozaszkolnego na przykładzie działalności Bursy dla młodzieży”. Natomiast podczas X Zjazdu w Warszawie 2019 r. wygłosiłem referat „Oczekiwania rodziców młodzieży mieszkającej w Bursie Szkół Średnich ZMMPiR w Krakowie”.

Poza udziałem w odbywających się cyklicznie konferencjach aktywnie uczestniczyłem w szeregu innych międzynarodowych i ogólnopolskich konferencjach naukowych. Według kolejności czasowej były to:

- II Seminarium Dydaktyki Akademickiej: „Studenci we wspólnocie akademickiej” (Instytut Pedagogik UJ, Kraków, 15-16.11.2004 r.) - referat: „Czas wolny młodzieży akademickiej dla rozwoju integralnej osoby”;
- Międzynarodowe Sympozjum: „Pedagogika Ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu. Ignatian Pedagogy for the challenges of humanism today” (Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Kraków, 21-22.09.2006 r.) - referat: „Magis jezuickiej edukacji”;
- III Seminarium Dydaktyki Akademickiej: „Paradygmaty akademickiego kształcenia pedagogów” (Instytut Pedagogik UJ, Kraków, 26-27.11.2007 r.) - referat: „Personalistyczny paradygmat pedagogiki ignacjańskiej”;
- I Ogólnopolska Pedagogiczna Konferencja Naukowa, Społeczno-wychowawcze konteksty manipulacji (Wydział Nauk Humanistycznych Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków, 19-20.01.2009 r.) - referat: „Wobec destrukcji i manipulacji życiem dziecka”;
- Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Pamięć historyczna a edukacyjna teraźniejszość (AIK, Kraków, 10.06.2010 r.) - referat: „Godził naukę z wychowaniem”;

- I Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa, z serii Biografistyka pedagogiczna: „Współczesne przestrzenie edukacyjne biografistyki” (KUL, Lublin, 19-20.04.2013 r.) - referat: „Podmiotowe i indywidualne traktowanie wychowanka”;
- Konferencja międzynarodowa „Jezuici i sprawiedliwość społeczna” (AIK, Kraków, 04.04.2014 r.) - referat: „Bursa młodzieżowa w Krakowie jako przykład zaangażowania w pracę z młodzieżą”;
- I Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Współczesne dylematy wychowania i nauczania. Pytania – strategie – rozwiązania” (Papieski Wydział Teologiczny Collegium Bobolanum, Warszawa, 15.09.2018 r.) - referat: „Postawa towarzyszenia wychowawczego zorientowana wokół integralnego rozwoju osoby”;
- XII Łódzka Konferencja Biograficzna z cyklu Biografia i badanie biografii: „Biografie rodzinne i uczenie się” (UŁ, Łódź, 15-16.02.2019 r.) - referat: „Rodzina «kamieniem węgielnym» życiowego sukcesu na przykładzie biografii Wiesława Nowaka”;
- II Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Społeczne konteksty edukacji i wychowania. Pytania – strategie – rozwiązania” (AIK, Kraków, 21.09.2019 r.) - referat: „Wychowanie do pracy komponentem drogi do sukcesu”;
- Konferencja Naukowa „150 lat jezuitów przy ulicy Kopernika 26 w Krakowie” (AIK, Kraków, 14.11.2019 r.) - referat: „Ks. Mieczysław Kuznowicz SJ i jego Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej”.

Cennym osobistym doświadczeniem było przewodniczenie komitetowi organizacyjnemu oraz poprowadzenie Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. „Praca wsparciem w osiągnięciu dojrzałości ludzkiej i religijnej. Work as a support in achieving human and religious maturity”. Konferencja miała miejsce w Krakowie w dniach 9-10 kwietnia 2015 r. Jej współorganizatorami były: Akademia Ignatianum w Krakowie, Prešovská univerzita v Prešove oraz Związek Męskiej Młodzieży Przemysłowej i Rzemieślniczej w Krakowie. Podczas niej wygłosiłem referat „Edukacja młodzieży przez pracę w myśli Mieczysława Kuznowicza. Educating youth through work in the thought of Mieczyslaw Kuznowicz” oraz dokonałem podsumowania.

Wielu inspiracji w mojej refleksji naukowej nad szeroko rozumianym zjawiskami natury pedagogicznej dostarczają mi środowiska naukowe, do których przynależę. Są to Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, Oddział w Krakowie, od 2004 roku. Od roku 2005 uczestniczę w pracach Zespołu Pedagogiki Chrześcijańskiej, który działa pod Patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Podczas cyklicznie odbywających się posiedzeń wygłosiłem referaty poświęcone charakterystyce wychowania inspirowanego Ewangelią (21.03.2018 r.) oraz wartości

pracy w integralnym rozwoju osoby ludzkiej (5.06.2019 r.). Od 1998 roku jestem też członkiem Stowarzyszenie Katechetyków Polskich.

Moją aktywność organizacyjno-naukową obrazuje też udział w pracach redakcji czasopism naukowych. Pracowałem w redakcji „Rocznika Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej IGNATIANUM w Krakowie”, któremu zmieniono tytuł na „Studia Paedagogica Ignatiana”. W czasopiśmie tym byłem redaktorem tematycznym numeru „Szkoła w przestrzeni przemian społecznych. Wybrane zagadnienia” (2019/12). Jestem również członkiem zespołu redakcyjnego kwartalnika „Horyzonty Wychowania”. Zespół powierzył mi redakcję zeszytu tematycznego „Samotność i osamotnienie. Loneliness and Solitude” (2012/22) oraz „Praca a tożsamość. Work and Identity” (2015/30). W Wydawnictwie Naukowym Akademii Ignatianum w Krakowie jestem odpowiedzialny za serię wydawniczą „Biblioteka Pedagogiki Ignacjańskiej”.

Jeszcze innym wymiarem mojej aktywności na rzecz promowania myśli pedagogicznej jest wolontariat pełniony na rzecz dzieci objętych opieką Dzieła Pomocy Dzieciom Fundacja Ruperta Mayera, który od ponad 15 lat wykonuję w formie kapelana. Od roku 2010 jestem prezesem Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej oraz Związku Męskiej Młodzieży Przemysłowej i Rzemieślniczej w Krakowie. Związki w oparciu o swą działalność statutową prowadzą Bursę Szkół Średnich dla młodzieży szkół ponadpodstawowych oraz Bursę Studencką, która kształci się poza miejscem swego zamieszkania.

Podsumowując przedstawione dotychczasowe osiągnięcia, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy, oraz osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz popularyzujące naukę, po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, sumarycznie przedstawiam w poniższym wykazie:

- 2 monografie autorskie oraz monografia habilitacyjna,
- 5 monografii współredakcyjnych,
- 7 recenzji naukowych (w tym jedna w j. angielskim),
- 11 artykułów w czasopismach naukowych, w tym 8 z listy MNiSW (dwa w j. angielskim),
- 1 hasło do encyklopedii,
- 23 artykuły w pracach zbiorowych (w tym jeden w j. rosyjskim),
- 21 opracowań popularyzujących naukę,
- współautorstwo 22 podręczników do nauczania religii w szkole – dla ucznia,

- współautorstwo 14 podręczników (poradników) metodycznych dla nauczyciela religii w szkole,
- współautorstwo i współredakcja 1 podręcznika wraz z materiałami pomocniczymi do szkolnego nauczania religii osób z niesprawnościami umysłowymi,
- 2 recenzje wydawnicze dla Wydawnictwa WAM.

Działania naukowo-badawcza prezentowałem czynnym udziałem podczas:

- 5 konferencjach międzynarodowych,
- 22 konferencjach, sympozjach, seminariach ogólnopolskich.

Należę do następujących zespołów:

- Polskie Towarzystwo Pedagogiczne. Oddział w Krakowie,
- Zespół Pedagogiki Chrześcijańskiej Komitet Nauk Pedagogicznych PAN,
- Stowarzyszenie Katechetyków Polskich (wcześniej Sekcja Wykładowców Katechetyki Polskich Wyższych Seminariów Duchownych),
- Zespół Redakcyjny „Horyzonty Wychowania” – czasopismo naukowe Wydziału Pedagogicznego Akademii Ignatianum w Krakowie.

Informacje naukometryczne:

- liczba cytowań wg Google Scholar: 5.
- indeks Hirscha wg Google Scholar: 1.
- łączna wartość punktowa (zgodna z wykazem MNiSW) wynosi 115,73 pkt. (wg przeliczeń: Dorobek Naukowy Akademii Ignatianum w Krakowie).

Moje osiągnięcie naukowe, którego kwintesencją jest monografia pt. „Drogi życiowego sukcesu. Perspektywa pedagogiczna” ubogaca polską myśl pedagogiczną pozytywnym spojrzeniem na proces wychowania. Analiza i interpretacja doświadczeń dorosłych, którzy odnieśli sukces uświadamia, że wychowanie ma miejsce w różnych kontekstach życiowych. Jego pozytywny skutek uzależniony jest od środowisk wychowawczych, jasności celu i osobistego potencjału każdego człowieka. Przeprowadzone badania pokazują, że procesy wychowawcze, jeżeli mają zmierzać do wspomagania wychowanków w stawaniu się szczęśliwymi, nie mogą mieć dyrektywnego charakteru. Osiągnięcie tego przekonania stało się możliwe dzięki odkryciu wartości relacji osoby z sobą samym, innymi, światem, Transcendencją. W odkrywaniu doświadczeń, które doprowadziły do tego przekonania znaczącą rolę odegrała zastosowana w badaniach empirycznych analiza proksemiczna.

Kraków, dnia 4.08.2020 r.

(podpis wnioskodawcy)